

Становище

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“

по научно направление 2.1. Филология

от доц. д-р Морис Фадел,

Нов български университет

Хабилитационният труд на Мария Калинова „Екзотопия: за външния контекст на дискурса“ не следва моделите на традиционното литературоведско съчинение. Той не е посветен на конкретно произведение или литературна традиция, не обсъжда литературнотеоретичен проблем според утвърдените стереотипи за това как се говори за литературна теория. Текстът е обърнат едновременно и към литературната теория, и към литературата. По един балансиран начин той се държи дистанцирано и към двете, бидейки също така силно въввлечен в техните ситуации.

Тази „гледна точка“, която е „външна“ и заедно с това „вътрешна“ е всъщност и темата на труда. Понятието „екзотопия“, което е централно за текста, обозначава радикално външната позиция, която е и по своеобразен начин вътрешна, защото чрез нея обектът, за който тя е външна, става видим от една перспектива, която не му е присъща. Сред достойнствата на труда е това, че той не „затваря“ понятието в една определена сфера на употреба, а го държи максимално „отворено“ към различни области, защото то е определящо за знанието като цяло.

Около „екзотопия“ интердисциплинарно се обединяват множество полета на знанието, в които авторката демонстрира висока степен на компетентност. Самото понятие „екзотопия“ е въведено чрез диалога между две области – литературознанието и психоанализата – и двама автори, които на пръв поглед изглеждат различни, но се приближават именно в интереса си към „външното“, което има значение за формирането на „вътрешното“ на познавания обект – Михаил Бахтин и Жак Лакан.

Ала текстът не се ограничава само до тези сфери, той навлиза също в политиката, социологията, философията, съвременната литература, теорията на превода, дори икономиката. Бих открил няколко момента в книгата, които ми се струват важни и приноси. На първо място – понятието „екзотопия“ позволява на Мария Калинова ефективно да се включи в актуалния дебат за смъртта на литературната теория, започнат от Галин Тиханов в книгата му „Раждането и смъртта на литературната теория: режими на значение в Русия и отвъд“. Според Калинова литературната теория е „екзотопична“ спрямо господството на пазара, което ѝ дава възможност да му се съпротивлява и да бъде опора и защита на определени автори и произведения, които не искат да му се подчиняват.

Интересно е разглеждането на автора. М. Калинова деконструира метафоричната връзка „автор - баща“, за да види автора в перспективата на анализа на фигурата на майката у Лакан, Юлия Кръстева и Миглена Николчина. Майката е „екзотопична“ спрямо детето. Тя влияе върху неговото несъзнавано, оставайки скрита за рационализациите на опита. По същия начин авторът не „умира“, както традиционно мисли литературната теория, а се запазва в произведението, без може да бъде идентифициран чрез методите на анализ, с които разполага литературознанието.

Понятието „екзотопия“ позволява също да се погледне по нестандартен начин и на идеологемата и превода. Идеологемата не се обсъжда, както е утвърдено у нас, като застинал „къс“ от някаква идеология, който присъства в изказването, а като постоянен процес на трансформация на значения, който остава „външен“ и недосегаем за клишетата и устойчивите смисли. А между превода и оригинала съществува „зона на непреводимост“, която, несводима нито до едното, нито до другото, запазва техните идентичности.

Убеден съм, че за книгата на Мария Калинова тепърва ще се говори, още повече, че за това допринася достъпния език, на който е написана, въпреки сложността на тематиката, която разглежда. Публикациите, с които М. Калинова участва в конкурса за академичната длъжност „доцент“, затвърждават онова, което вече бе подчертано по отношение на хабилитационния труд: компетентността в различни области, внимателният анализ, нестандартният поглед. Апелирам за това на Мария Калинова да бъде присъдено академичното звание „доцент“ по научно направление 2.1 Филология.

04. 01. 2021 г.

Доц. д-р Морис Фадел